

Comparative Study of Master's Critical Care Nursing Program in Iran and Scotland (University of Edinburgh)

Rezaie F¹, Sanagoo A², Araghian Mojarad F³, Jouybari L^{2*}

1. PhD Student, Student Research Committee, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran

2. Nursing Department, School of Nursing & Midwifery, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran

3. Traditional and Complementary Medicine Research Center, Addiction Institute, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran

Article Info

Article Type:

Review Article

Article History:

Received: 2021/09/06

Accepted: 2022/01/25

Key words:

Critical Care Nursing
Educational System
Bereday's Model
Curriculum

*Corresponding author:

Jouybari L, Faculty of Nursing & Midwifery, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran

jouybari@goums.ac.ir

©2022 Guilan University of Medical Sciences

ABSTRACT

Introduction: The field of critical care nursing provides the reduction of mortality and morbidity in intensive care units through the optimization of nursing care for critical patients who need special care. The aim of this study was to compare the Iranian and Scottish Intensive Care Nursing Master's Degree Program (University of Edinburgh).

Methods: This comparative study was conducted using the Bereday model in four stages of description, interpretation, comparison, and educational models based on the educational program of the critical care nursing master's course in Iran and Scotland.

Result: The results showed that in Iran, curricula have been specially developed with a focus on nursing in the critical care units. In contrast, the goal of the Scottish curriculum is to develop nursing based on clinical evidence-based decision-making.

Conclusion: Although the master's degree in intensive care nursing is free in Iran, clinical courses are not given as much attention as the curriculum in Scotland. The existence of part-time courses, planning courses aimed at training academic staff and online classes can increase the strength of the curriculum of this course in Iran.

How to Cite This Article: Rezaie F, Sanagoo A, Jouybari L. Comparative Study of Master's Critical Care Nursing Program in Iran and Scotland (University of Edinburgh). RME. 2022;14 (2):58-66.

مقایسه تطبیقی برنامه‌ی درسی مقطع کارشناسی ارشد پرستاری مراقبت ویژه ایران و اسکاتلند

فاطمه رضایی^۱، اکرم ثناگو^۲، فرشته عراقیان مجرد^۳، لیلا جویباری^{۳*}

۱. دانشجوی دکتری پرستاری، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، ایران

۲. گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران

۳. مرکز تحقیقات طب سنتی و مکمل، انستیتوی اعتیاد، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخچه:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۰۵

کلیدواژه‌ها:

پرستاری مراقبت ویژه

سیستم آموزشی

مدل بردی

برنامه‌ی درسی

* نویسنده مسئول:

لیلا جویباری، گروه پرستاری،

دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه

علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران

jouybari@goums.ac.ir

چکیده

مقدمه: رشته پرستاری مراقبت‌های ویژه از طریق بهینه‌سازی مراقبت‌های پرستاری از بیماران بدحال و نیازمند به مراقبت‌های ویژه، کاهش مرگ و میر و عوارض بیماری در بخش‌های ویژه را فراهم می‌سازد. این مطالعه با هدف مقایسه برنامه‌ی درسی مقطع کارشناسی ارشد پرستاری مراقبت ویژه ایران و اسکاتلند انجام شد.

روش‌ها: این مطالعه تطبیقی با استفاده از مدل بردی (Bereday) در چهار مرحله توصیف، تفسیر، هم‌جواری و مقایسه و الگوهای آموزشی بر مبنای برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد پرستاری مراقبت ویژه ایران و اسکاتلند انجام شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد در ایران برنامه‌های درسی به‌طور اختصاصی و با تمرکز روی پرستاری در بخش مراقبت ویژه تدوین شده است. در مقابل هدف برنامه‌ی درسی اسکاتلند گسترش پرستاری بر پایه تصمیم‌گیری براساس شواهد بالینی است.

نتیجه‌گیری: اگرچه دوره تحصیلی کارشناسی ارشد پرستاری مراقبت ویژه در ایران رایگان است اما به اندازه برنامه درسی اسکاتلند به دوره‌های بالینی توجه نمی‌شود. وجود دوره‌های پاره‌وقت، برنامه‌ریزی برای دروسی باهدف تربیت هیأت علمی و کلاس‌های آنلاین می‌تواند به قوت برنامه درسی این دوره در ایران بیفزاید.

مقدمه

نیازهای بهداشتی منجر به ایجاد گرایش‌های جدیدی چون پرستاری مراقبت‌های ویژه نوزادان و بزرگسالان، پرستاری نظامی، پرستاری توان‌بخشی، پرستاری اورژانس، پرستاری سالمندی و روان پرستار شده است. رشته پرستاری مراقبت‌های ویژه (Critical Care Nursing (M.Sc) یک شاخه اختصاصی از رشته پرستاری است که از طریق بهینه‌سازی مراقبت‌های پرستاری از بیماران بدحال و نیازمند به مراقبت‌های ویژه، تقویت مبانی مدیریتی، آموزشی، پژوهشی، اخلاق و رفتار حرفه‌ای، موجبات مراقبت پرستاری، کاهش مرگ و میر و عوارض بیماری در بخش‌های ویژه را فراهم می‌سازد (۶). هدف کلی رشته کارشناسی ارشد پرستاری مراقبت‌های ویژه، تربیت دانش‌آموختگانی است که دارای

امروزه سیستم‌های آموزشی با چالش‌های مختلفی روبرو می‌باشد که نیازمند برنامه‌ریزی دقیق و هم‌چنین توجه به کیفیت برنامه آموزشی و آگاهی از شیوه‌های نوین اجرایی فرایند آموزش است (۱). برنامه درسی، فرصت‌های برنامه‌ریزی شده‌ای را برای فراگیران فراهم می‌کند تا آن‌ها بتوانند از شیوه رویداد تعاملی، یادگیری را تجربه کنند. برنامه درسی، توسط سازمان‌های مسئول در حوزه آموزش طراحی می‌شود و طرح کلی برنامه را نشان می‌دهد (۲، ۳). هدف از برنامه‌های پرستاری فارغ‌التحصیل شدن پرستاران توانمندی است که در محیط مراقبت سلامتی تغییر مثبت ایجاد کنند و در راستای ارتقای کیفیت زندگی افراد، خانواده و جوامع قدم بردارند (۴، ۵). در چندین سال گذشته، تغییر در ارائه خدمات و

توسعه مهارت‌های فردی و تخصصی پرستاران در دانشکده پرستاری، مامایی و خدمات اجتماعی پیش‌رو در ارائه آموزش پرستاری در مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد در اسکاتلند است. این دانشکده با برتری شناخته شده در آموزش، پژوهش و یادگیری، دانشکده‌ای پویا، نوآور و پیش‌تاز به‌شمار می‌رود. در این دانشگاه به‌دنبال ایجاد یک محیط یادگیری جهانی برای تحصیل در رشته پرستاری، مامایی و خدمات اجتماعی و متعهد به توسعه پژوهش و ارائه آموزشی هستند که به بهبود خدمات بهداشتی و اجتماعی بیماران کمک کند. آموزش در جدیدترین و پیشرفته‌ترین پردیس ارائه می‌شود که دارای یکی از بزرگ‌ترین امکانات مهارت‌های بالینی در بریتانیا است. گرایش‌های پرستاری بزرگسالان، کودکان، مراقبت‌های ویژه، اورژانس، فوریت‌های پزشکی، روان پرستاری، جراحی - داخلی، مدیریت پرستاری در دوره‌های کارشناسی ارشد آموزش داده می‌شوند (۱۶). از دلایل انتخاب دانشگاه ادینبورگ جهت مقایسه با ایران می‌توان به به‌نام‌بودن این دانشگاه در تربیت نیروی پرستاری متخصص و داشتن گوناگونی گرایش‌های پرستاری اشاره کرد و از دیگر دلایل پیش‌رو بودن دانشگاه ادینبورگ در رشته پرستاری است از این رو محققین و سیاست‌گذاران برنامه‌های درسی می‌توانند با استفاده از این مقایسه تطبیقی به برنامه‌ریزی در نظام آموزش پرستاری کمک نمایند، دانشگاه ادینبورگ را جهت مقایسه انتخاب نموده‌اند. در مطالعه حاضر ارزش‌ها، باورها، رسالت، تاریخچه، واحدهای درسی، شرایط ورود، نقش‌ها و توانمندی‌های علمی بین دو کشور ایران و اسکاتلند مقایسه شدند. مطالعه‌ی حاضر باهدف بررسی مقایسه برنامه‌ی آموزشی مقطع کارشناسی ارشد پرستاری مراقبت‌های ویژه ایران و اسکاتلند (دانشگاه ادینبورگ) انجام گرفت.

روش‌ها

مطالعه حاضر تطبیقی با استفاده از مدل بردی (Bereday's Model) انجام شد در این روش دو یا چند پدیده (ارزش‌ها، باورها، رسالت، تاریخچه، واحدهای درسی، شرایط ورود) در کنار هم قرار گرفته و وجوه اختلافات و شباهت‌ها تجزیه و تحلیل شدند (۱۷). هم‌چنین در این روش از چهار مرحله توصیف، تفسیر، هم‌جواری و مقایسه استفاده می‌شود. در مرحله توصیف، براساس شواهد و اطلاعات، پدیده‌های تحقیق برای بررسی و نقادای در مرحله بعد آماده می‌شوند. در مرحله تفسیر، تمامی اطلاعات جمع‌آوری‌شده در مرحله اول مورد تحلیل قرار می‌گیرند. در مرحله هم‌جواری، تمامی

دانش، نگرش و عملکرد لازم در زمینه حوزه کاری اصلی (مراقبت از بیماران بدحال) و توانایی‌ها و فرا توانایی‌های لازم (رفتار حرفه‌ای، مهارت‌های ارتباطی، فناوری اطلاعات، خودآموزی مادام‌العمر، پژوهش، مدیریت و ارتقاء کیفیت، حل مسأله) می‌باشد (۷). برای ارتقاء دانش، نگرش و عملکرد پرستاران وجود برنامه آموزشی مدون، جامع و منطبق با نیازهای نظام سلامت، رکن محوری آموزش را در تربیت نیروی انسانی موردنیاز نظام سلامت تشکیل می‌دهد و لازم است که هر برنامه آموزشی در راستای نیازهای روز جامعه تدوین، بازنگری و اصلاح شود. برنامه‌هایی با کیفیت بالا دانشجویان باکفایتی را برای آینده تربیت خواهد نمود و این مهم به دست نمی‌آید مگر با بازنگری و اصلاح مرتب برنامه درسی دانشجویان (۸). یکی از شیوه‌های پژوهش در زمینه بررسی برنامه‌های درسی، بازنگری و تحول در برنامه‌های آموزشی انجام پژوهش‌های تطبیقی است که در این نوع پژوهش‌ها نظام‌های آموزشی یا پدیده‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد و به شباهت‌ها و تفاوت‌های آن‌ها می‌توان پی برد و مواردی که در جهت پیشرفت یا رکود آموزشی مؤثر هستند را مشخص نمود (۹). مطالعات مختلفی در راستای مقایسه برنامه درسی کارشناسی ارشد پرستاری انجام شده است. ولی‌زاده و همکاران در سال ۲۰۱۸ به مقایسه برنامه درسی کارشناسی ارشد رشته پرستاری در گرایش ویژه نوزادان ایران و دانشگاه مک مستر کانادا پرداخته است (۱۰). هم‌چنین اشرفی و همکاران در سال ۱۳۹۸ به بررسی مقایسه برنامه آموزشی مقطع کارشناسی ارشد پرستاری مراقبت‌های ویژه در ایران و ملبورن استرالیا پرداختند (۱۱). هم‌چنین قربانی و همکاران (۱۳۹۸)، برنامه آموزشی دوره‌ی کارشناسی ارشد رشته پرستاری کودکان ایران و آمریکا را مقایسه کردند (۱۲). شجاعی و همکاران (۱۳۹۹)، نظام آموزشی دوره دکترای تخصصی پرستاری در ایران و دانشکده پرستاری پنسیلوانیای آمریکا را بررسی نمودند (۱۳). مطالعه قنبری افرا و همکاران (۱۳۹۹) با هدف مقایسه تطبیقی برنامه دکتری پرستاری ایران و دانشگاه تورنتو در کانادا، UC Davis کالیفرنیا و منچستر انگلستان انجام شد (۱۴). اخیراً اسدی ذاکر و همکاران مقایسه تطبیقی برنامه درسی دوره دکترای پرستاری ایران و دانشکده پرستاری دوک آمریکا را بررسی کردند (۱۵). از بین مطالعات ذکر شده تنها یک مورد به مقایسه برنامه آموزشی مقطع کارشناسی ارشد پرستاری مراقبت‌های ویژه پرداخته است. دانشگاه ادینبورگ (University of Edinburgh) با هدف

قرار گرفته و نقاط ضعف و قوت هر دو برنامه آموزشی با توجه به شرایط و زمینه دو کشور ارزیابی شدند. جهت بررسی محیط آموزشی و نظام آموزشی دو کشور نیز جستجوی الکترونیکی به زبان‌های فارسی و انگلیسی با کلیدواژه‌های Curriculum, Critical care nursing, Master of nursing انجام شد. جهت جستجوی مطالب فارسی از کلید واژه‌های برنامه درسی، کارشناسی ارشد پرستاری ویژه، برنامه آموزشی ارشد پرستاری مراقبت ویژه انجام شد.

یافته‌ها

نتایج حاصل از پژوهش و مقایسه در مورد هر یک از عناصر برنامه درسی از جمله: تاریخچه و سیر تکاملی رشته، شرایط ورود و نحوه پذیرش، ارزش‌ها، رسالت و چشم‌انداز، اهداف کلی رشته در دانشگاه‌های مورد مطالعه در برنامه کارشناسی ارشد پرستاری ویژه ایران و دانشگاه ادینبورگ اسکاتلند به تفکیک در (جدول ۴-۱) ارائه شده است.

اطلاعات مرحله‌ی دوم به‌منظور ایجاد چارچوبی برای مقایسه شباهت‌ها و تفاوت‌ها طبقه‌بندی و در کنار هم قرار می‌گیرند و در نهایت در مرحله مقایسه، مسئله تحقیق با توجه به جزئیات در زمینه شباهت‌ها و تفاوت‌ها و دادن پاسخ به سؤالات تحقیق بررسی و مقایسه می‌شوند (۱۸). الگوهای آموزشی ایران بر مبنای برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد پرستاری ایران از سایت دانشگاه علوم پزشکی تهران و برنامه آموزشی کارشناسی ارشد پرستاری دانشگاه ادینبورگ اسکاتلند از سایت آن دانشگاه اخذ و مورد بررسی دقیق قرار گرفت. هم‌چنین علاوه بر این مطالب مقالات مربوط به بررسی وضعیت آموزشی و نظام‌های بهداشتی و درمانی در این دو محیط نیز بررسی شد. مطالب پس از گردآوری، مورد ترجمه روان قرار گرفته و توسط محققین به‌دقت بررسی شدند. در مرحله تفسیر، کلیه اطلاعات جمع‌آوری شده در مرحله اول ابتدا فلسفه، رسالت، ارزش‌ها، شرح وظایف و جایگاه شغلی دانش‌آموختگان در دو برنامه توصیف شد. سپس در مرحله هم‌جواری هر دو برنامه از لحاظ هزینه تحصیل، طول دوره، شرایط ادامه تحصیل مورد تحلیل

جدول ۱: تعریف و تاریخچه پرستاری مراقبت‌های ویژه در دانشگاه‌های مورد مطالعه

دانشگاه	تعریف و تاریخچه
ایران	پرستاری مراقبت‌های ویژه کامل‌ترین و مناسب‌ترین برنامه مراقبت برای بیماران بدحال در بخش‌های مراقبت ویژه (آی‌سی‌یو، سی‌سی‌یو و دیالیز) می‌باشد. تاریخچه پذیرش در این رشته در سال ۱۳۸۸ آغاز شد و براساس شورای عالی برنامه‌ریزی درسی و ششمین جلسه در بهمن‌ماه ۱۳۸۶ این رشته به تأیید دبیرخانه شورای آموزش پزشکی، بهداشت و تخصصی رسید.
ادینبورگ	برنامه آنلاین کارشناسی ارشد مراقبت‌های ویژه با مشارکت بین کالج سلطنتی پزشکان ادینبورگ و دانشگاه ادینبورگ ارائه می‌شود. این برای متخصصان مراقبت‌های بهداشتی برای مراقبت از بیماران بدحال طراحی شده است. تعریف مشابه ایران است. تاریخچه دانشگاه ادینبورگ در سال ۱۵۸۲ در شهر ادینبورگ در اسکاتلند کنونی تأسیس شد که جزو قدیمی‌ترین دانشگاه‌های دنیا محسوب می‌شود. پس از دانشگاه کمبریج و دانشگاه آکسفورد این دانشگاه مهم‌ترین دانشگاه بریتانیا و در کل انگلستان است که تأثیر زیادی در دوران روشنگری اسکاتلند داشته است. دانشگاه ادینبورگ که با خانواده سلطنتی انگلستان پیوند دارد و توانسته است تا به حال برنده ۱۹ جایزه نوبل توسط دانش‌آموختگان خود باشد. داروین، جی کی رولینگ و الکساندر گراهام بل در این دانشگاه به تحصیل پرداخته‌اند. به گفته پروفیسور پیتر ماتیسون، مدیر اصلی و معاون آموزشی دانشگاه Edinburgh، این دانشگاه به‌دنبال دستیابی به تعالی با استفاده از تحقیق، آموزش و یادگیری و مسئولیت اجتماعی و مدنی می‌باشد.

جدول ۲: شرایط و نحوه پذیرش دانشجو در دانشگاه‌های مورد مطالعه

دانشگاه	شرایط و نحوه پذیرش دانشجو
ایران	در کشور ایران، هزینه تحصیل در مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه‌های علوم پزشکی وزارت بهداشت در دوره روزانه رایگان و در دوره بین‌الملل برعهده دانشجو می‌باشد (۱۹).
ادینبورگ	در کالج سلطنتی پزشکان ادینبورگ، چندین بورس تحصیلی به دانشجویان کارشناسی ارشد مراقبت‌های ویژه ارائه می‌گردد. برای افرادی که از بورسیه‌ی تحصیلی استفاده نمی‌کنند هزینه تحصیل در مقطع ارشد بر عهده خود دانشجو می‌باشد و به‌صورت ترمی پرداخت می‌شود (۲۰).
ایران	در ایران براساس آیین‌نامه آموزشی دوره مربوطه پس از گذراندن واحدهای تئوری و کارآموزی در چهار ترم برنامه‌ریزی می‌شود. تعداد کل واحدها ۳۲ واحد برای دروس پایه است و ۹ واحد دروس اختصاصی. ۹ واحد کارآموزی برای این رشته اختصاصی داده شده است، هم‌چنین ۴ تا ۶ واحد مربوط به پایان‌نامه است.
ادینبورگ	در اسکاتلند، اگر دانشجو بتواند به‌طور تمام‌وقت به تحصیل بپردازد طول مدت دوره دو سال خواهد بود و در غیر این‌صورت سه سال می‌باشد. واحدهای درسی اختیاری ارائه می‌گردد. واحدهای درسی بیشتر با تمرینات بالینی و در بیمارستان می‌باشند. در سال دوم پایان‌نامه ارائه می‌شود. دوره‌ی تحصیل به‌صورت آنلاین نیز برگزار می‌شود.
ایران	در ایران، فارغ‌التحصیلان در این رشته می‌توانند در مقطع دکتری پرستاری، سالمند شناسی، مشاوره توان‌بخشی، بیولوژی تولیدمثل، فیزیولوژی و رشته‌های انفورماتیک پزشکی، سلامت در بالین و فوریت‌ها، سلامت و رفاه اجتماعی و اپیدمیولوژی ادامه تحصیل دهند.
ادینبورگ	در اسکاتلند، ادامه تحصیل در مقطع دکتری پرستاری برای فارغ‌التحصیلان امکان‌پذیر است (رشته‌ی مراقبت‌های ویژه).

جدول ۳: مقایسه ارزش‌ها، رسالت و چشم‌انداز در دانشگاه‌های مورد مطالعه

دانشگاه	ارزش‌ها، رسالت و چشم‌انداز
ایران	۱. ارتقاء استانداردهای مراقبتی و بهینه‌سازی وضعیت مراقبت‌های درمانی در بخش‌های ویژه ۲. به حداقل رساندن مرگ‌ومیر بیماران ۳. افزایش به‌کارگیری تدابیر مدیریتی، آموزشی و پژوهشی در مراقبت‌های ویژه پرستاری
دانشگاه ادینبورگ	در اسکاتلند، توانایی تفکر انتقادی و عملکرد بر مبنای شواهد بالینی (۲۰).
ایران	۱. کاهش مرگ‌ومیر و عوارض بیماران بستری در بخش‌های ویژه ۲. گسترش ساختاری در ارتقاء روند مراقبت‌های پرستاری ۳. تربیت دانش‌آموختگانی کارآمد با توانایی‌ها و فرا توانایی‌های لازم
دانشگاه ادینبورگ	در اسکاتلند، ۱- تربیت پرستارانی که بتوانند در جهت کشف مشکلات بالینی گامی مؤثر بردارند. ۲- متعهد بودن به رهبری بین‌المللی در تحقیق و آموزش، پیشرفت فارغ‌التحصیلان در عملکرد حرفه‌ای، هدایت در تحقیق پرستاری و بورس تحصیلی و بهبود سلامتی محلی و جهانی (۲۰)

جدول ۴: اهداف کلی رشته در دانشگاه‌های مورد مطالعه

دانشگاه	هدف کلی
ایران	۱. دانش پرستاری ۲. ارتقاء نگرش و عملکرد لازم در مورد مراقبت از بیماران بد حال ۳. ارتقاء مهارت‌های ارتباطی بهینه و مهارت‌های میان فردی و درون گروهی بهینه در دانش‌آموختگان ۴. ارتقاء نگرش و مهارت‌های لازم در مورد رفتار حرفه‌ای ۵. ارتقاء دانش، نگرش و مهارت لازم در زمینه پژوهش‌های کاربردی ۶. ارتقاء دانش، نگرش و حمایت لازم در مورد فناوری داده‌ها (ICT, IT) ۷. ارتقاء دانش، نگرش و مهارت مناسب در زمینه کاربرد مدیریت، برنامه‌ریزی و ارتقاء کیفیت مستمر در امور مراقبت و آموزش مرتبط با بیماران بد حال ۸. ارتقاء فرا توانایی خودآموزی مادام‌العمر از طریق تقویت و ممارست مهارت‌های خودآزمایی و ارتقاء خود ۹. ارتقاء فرا توانایی نقد خلاقانه و حل مساله در شرایط بحرانی
ادینبورگ	۱. توانایی اخذ صلاحیت بالینی و ارائه مراقبت‌های بالینی به‌عنوان یک پرستار ۲. رسیدن به یک درک عمیق از سلامت جمعیت، جامعه، خانواده و گسترش دیدگاه‌های فردی ۳. ادغام دانش و ارائه پرستارانی به افراد در جهت دستیابی به سلامت ۴. انجام کار مؤثر در بالین به‌عنوان یک عضو از تیم درمانی ۵. داشتن توانایی نقد و ارزیابی شواهد بالینی ۶. انجام تحقیقاتی مربوط به مشکلات بهداشت عمومی ۷. به‌کارگیری شواهد بالینی ۸. ارائه مراقبت پرستاری به بیماران در جهت بهبود حال بیمار

بحث و نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر به بررسی شباهت‌ها و تفاوت‌های برنامه‌ی آموزشی مقطع کارشناسی ارشد پرستاری مراقبت ویژه بین ایران و اسکاتلند پرداخته است. هر دو کشور دارای شباهت‌ها و تفاوت‌هایی با یکدیگر هستند، تقریباً می‌توان گفت که رسالت، چشم‌انداز، اهداف و نقش دانش‌آموختگان مشابه می‌باشند. واحدهای درسی ارائه‌شده در اسکاتلند بر مبنای مراقبت‌های مبتنی بر شواهد و بیشتر به‌صورت عملی می‌باشد (۱۹)، در مقابل واحدهای درسی ایران به‌طور اختصاصی به مراقبت در بخش‌های ویژه پرداخته است. همان‌طور که در بخش یافته‌ها گزارش شد، شرایط ادامه تحصیل در مقطع دکتری برای هر دو کشور امکان‌پذیر است. در کشور اسکاتلند انجام کار تحقیقاتی در طول ترم تحصیلی و براساس فعالیت‌های بالینی دانشجو انجام می‌شوند، اما در کشور ایران، کار پژوهشی به‌صورت انجام پایان‌نامه با تعداد واحد مشخص پس از گذراندن واحدهای درسی انجام می‌گیرد. در کشور ایران در کارشناسی ارشد مراقبت ویژه برنامه‌های در به‌طور اختصاصی و تمرکز به پرستاری در بخش مراقبت ویژه نوشته شده است اما در کشور اسکاتلند بدون توجه به بخش مراقبت‌های ویژه،

برنامه‌ی درسی نوشته شده است و دانشجویان اختیاری واحد را انتخاب می‌کنند و هدف از برنامه‌ی درسی گسترش پرستاری بر پایه تصمیم‌گیری براساس شواهد بالینی می‌باشد. در کشور ایران در دوره‌ی روزانه تحصیل رایگان است اما در کشور اسکاتلند فقط کسانی که بتوانند از بورسه‌ی تحصیلی با شرایط دانشگاه استفاده کنند، مشمول تحصیل رایگان خواهند بود و بقیه‌ی دانشجویان باید به‌صورت ترمی شهریه پرداخت نمایند. شاید گفته شود که تحصیل رایگان یک مزیت است تا همه بتوانند از خدمات آموزشی بهره ببرند، ولی تضمینی برای خروج سریع دانشجویان و ورود به بالین را ایجاد نمی‌کند (۲۲-۲۰). در ایران، ضوابط ورود به دوره کارشناسی ارشد پرستاری ویژه متمرکز بر نمره امتحان کتبی ورودی نبوده و سوابق کاری داوطلبین و حضور در بالین در نظر گرفته می‌شود که در کشور اسکاتلند نیز این‌چنین است با این تفاوت که سابقه کار در ایران حداقل ۲ سال و در اسکاتلند یک‌سال است. این امر با توجه به حساسیت مراقبت در بخش‌های مراقبت ویژه حائز اهمیت است. freed و همکاران گزارش کردند که داشتن سابقه کار بالینی در افزایش کارایی پرستاران تاثیرگذار است (۲۳). در اسکاتلند یکی از شرایط پذیرش دانشجو داشتن

مربوطه این امر امکان‌پذیر خواهد بود. دانش‌آموختگان گرایش مراقبت ویژه در اسکاتلند بر ارائه خدمات بالینی به بیماران تمرکز دارند و انجام پروژه‌های پژوهشی را در طول دوران تحصیل با توجه به ماهیت واحد درسی بر عهده دارند. بنابراین اضافه کردن دوره‌های تکمیلی تمرین تدریس برای علاقه‌مندان در این حوزه اهمیت دارد (۳۵). کوتاه‌بودن دوره تحصیل کارشناسی ارشد ویژه در اسکاتلند و ورود سریع‌تر به بالین می‌تواند ارائه خدمات بالینی تخصصی به بیماران بخش‌های مراقبت ویژه را تسهیل نماید، این درحالی است که در ایران مسائل بالینی، عمده‌ترین عوامل تنش‌زای دانشجویان پرستاری به شمار می‌رود و روند کند فارغ‌التحصیلی دانشجویان ارشد مراقبت ویژه، عدم تعریف ارتقاء بالینی و جایگاه بالینی مشخص برای آنان انگیزه ورود به بخش‌های مراقبت ویژه را در بین فارغ‌التحصیلان کاهش داده است.

در اسکاتلند امکان ادامه تحصیل فقط در همان رشته و با پرداخت هزینه‌های آن وجود دارد که ممکن است شرایط را برای ورود علاقه‌مندان و افراد توانمند با محدودیت مواجهه کند. همچنین اخذ نمره کل برای ورود به سال دوم مورد نیاز است و در صورتی که دانشجو به حد نمره کل نرسد، نمی‌تواند وارد سال دوم تحصیلی شود. که در کشور ایران، تعداد واحدهای گذرانده شده اهمیت دارد، این موضوع نقش مهمی در تربیت دانشجویانی دارد که می‌خواهند هیئت علمی شوند (۲۲).

از مقایسه این دو دانشگاه در این مقطع و رشته می‌توان به نقاط قوت و ضعف کارشناسی ارشد پرستاری مراقبت ویژه در ایران اشاره نمود از جمله وجود دوره‌ی تحصیل رایگان و برگزاری کلاس‌ها به صورت حضوری به عنوان نقطه قوت، و از نقاط ضعف این رشته عدم توجه به دوره‌های بالینی مانند کشور اسکاتلند، عدم وجود دوره‌های پاره‌وقت، عدم برنامه‌ریزی برای دروسی باهدف تربیت هیئت علمی و عدم استفاده از کلاس‌های آنلاین. هم‌چنین می‌توان بیان کرد که روش تدریس در کشور اسکاتلند بر مبنای عملکرد مبتنی بر شواهد است و محتوی برنامه‌ی درسی براساس وجود دوره‌های خاص ارائه می‌شوند، اما در ایران واحدهای درسی از قبل مشخص هستند. پیشنهاد می‌گردد برنامه‌ریزان آموزشی با در نظر گرفتن نیازها و مشکلات جامعه و با استفاده از تجارب کشورهای پیشرفته، دارای تجربه و نظام آموزشی غنی‌تر در جهت ارتقای برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد پرستاری مراقبت ویژه اقدام نمایند، هم‌چنین اضافه کردن واحدهای

مدرک زبان انگلیسی معتبر با نمره‌ی بالا می‌باشد اما در ایران تسلط دانشجو بر زبان انگلیسی در حد زبان عمومی کفایت می‌کند. مطالعات نشان داده‌اند که تسلط به زبان انگلیسی موجب می‌شود که دانشجویان مقالات و کتب معتبر به زبان انگلیسی را مطالعه کنند و در نتیجه استفاده بهتری از دوره خود خواهد داشت (۲۶، ۱۱-۲۴). یکی از نقاط قوت در اسکاتلند، وجود دوره تحصیل پاره‌وقت می‌باشد که در ایران این گزینه وجود ندارد و تمام دوره‌های تحصیل به صورت تمام‌وقت می‌باشند. مطالعات نیز نشان می‌دهند که تحصیل پاره‌وقت در سطح تحصیلات تکمیلی یک راهکار مناسب برای افراد شاغل و متأهل می‌باشد (۲۷).

در ایران تعداد واحدهای درسی هر ترم تحصیلی کاملاً مشخص است، اما در دانشگاه ادینبورگ نمره و گرفتن امتیاز مبنای هر درس قرار گرفته و واژه‌ای تحت عنوان تعداد واحد وجود ندارد. در بیشتر کشورهای جهان، تعداد واحدهای درسی مشخص نیست و شرایط مانند کشور اسکاتلند می‌باشد (۲۲، ۲۸، ۲۹). واحدهای ارائه‌شده در دانشگاه ادینبورگ با تمرکز بر مباحث مهم این رشته و بروز بودن اطلاعات می‌باشد، ولی در ایران تمرکز فقط بر بخش مراقبت ویژه است (۳۰). یک شباهت بین دو کشور مورد مطالعه، درس روش تحقیق است، که این امر دلالت بر اهمیت پژوهش و ایجاد تفکر کشف مشکلات در مقطع تحصیلات تکمیلی می‌باشد. مطالعات دیگر نیز نشان می‌دهد که این درس بین ایران و کشورهای دیگر مشابه است (۳۲-۲۹). در ایران ارائه پایان‌نامه شرط فارغ‌التحصیلی است، هم‌چنین در برخی دانشگاه‌های ایران، ارائه مقالات استخراج‌شده از پایان‌نامه به منظور اخذ نمره نهایی و فارغ‌التحصیلی اهمیت دارد که این مسئله روند خروج دانشجویان از دانشگاه‌ها را بسیار کند کرده است (۱۵، ۳۳، ۳۴). نتیجه آن تعداد زیاد پایان‌نامه بدون استفاده، گرفتن مدرک و ایجاد یادگیری نسبی عمدتاً در سطح دانش، با تغییر رفتار اندک و فقدان مهارت کافی در آموزش، مدیریت و پرستاری تخصصی و استخدام فارغ‌التحصیلان در حیطه‌های آموزش، مدیریت و عرصه‌هایی است که فرد تخصص آن را نداشته یا امکان به‌کارگیری آموخته‌ها را ندارد. اما در اسکاتلند گذراندن کار پایان‌نامه مطابق فعالیت‌های بالینی دانشجو انجام می‌شود (۱۹). فارغ‌التحصیلان کارشناسی ارشد مراقبت ویژه در ایران می‌توانند به صورت عضو هیئت علمی جذب دانشگاه شوند، درحالی‌که در واحدهای درسی خود جهت این امر آموزشی نمی‌بینند اما در اسکاتلند پس از گذراندن دروس

اسکاتلند مورد بررسی قرار نگرفتند، دانشگاه‌های مختلف، برنامه‌های آموزشی متفاوتی دارند که توجه به هر یک از آن‌ها می‌تواند موجب بروز تغییرات بنیادین و مهمی گردد. لذا توصیه می‌گردد در مطالعات آینده با دانشگاه‌های بیشتری و کشورهای بیشتری این مقایسه‌ها صورت گیرد. هم‌چنین عدم دسترسی به دانشجویان مشغول به تحصیل و تنها استفاده محقق از مستندات منتشر شده در سایت دانشگاه ادینبورگ اسکاتلند از محدودیت‌های مطالعه حاضر بود. پیشنهاد می‌شود در مطالعات بعدی با دانشجویان و مسئولین دانشگاه با استفاده از فضای مجازی یا از طریق ایمیل ارتباط گرفته شود و اطلاعات بیشتری کسب نمود.

قدردانی

این مطالعه با کد اخلاق IR.GOUMS.REC.1400.136 مصوب دانشگاه علوم پزشکی گلستان است. از معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه قدردانی می‌شود.

مربوط به روش تدریس به واحدهای درسی برای آن دسته از دانشجویان که مایل به ورود به آموزش (هیئت علمی) می‌باشند، قابل بررسی است. هم‌چنین ایجاد دوره‌ی پاره‌وقت در کنار دوره‌ی تمام‌وقت برای مقاطع تحصیلات تکمیلی با توجه به متاهل و شاغل بودن دانشجویان نیز توصیه می‌شود. برای بهبود کیفیت هر چه بیشتر دوره، داشتن برنامه آموزشی پویا و جامعه‌نگر، با استفاده از تجارب دانشگاه‌های خارجی مورد مطالعه می‌توان نقاط ضعف این برنامه درسی را بهبود بخشید. پذیرش داوطلب نه براساس آزمون بلکه براساس علاقه فرد و توجه به اشتغال فرد در بخش مراقبت‌های ویژه، تنوع و انعطاف‌پذیری در برنامه‌های درسی و تعریف جایگاه‌های شغلی مطابق با واحدهای گذرانده شده، می‌تواند منجر به بهبود مراقبت‌های پرستاری در این زمینه شود و بازنگری، توجه به اصلاح و استفاده از تجارب دانشگاه‌های پیشرو توصیه می‌شود. محدودیت اصلی این مطالعه، کمبود منابع جمع‌آوری داده‌ها در مورد دانشگاه ادینبورگ بود. هم‌چنین این مطالعه تنها به مقایسه کلی یک دانشگاه پرداخته و دانشگاه‌های دیگر کشور

References

- Hendrickx L, Winters C. [Access To Continuing Education For Critical Care Nurses In Rural Or Remote Settings]. *Crit Care Nurse* 2017; 37 (2): 66 -71. [DOI:10.4037/ccn2017999]
- Hall Ce. [Toward A Model Of Curriculum Analysis And Evaluation - Beka: A Case Study From Australia]. *Nurse Educ Today* 2014; 34 (3): 343-348. [DOI:10.1016/j.nedt.2013.04.007]
- Ghaffari R, Yazdani S, Alizadeh M, Salek Ranjbarzadeh F. [Comparative Study: Curriculum Of Undergraduate Medical Education in Iran and in a selected number of the World's Renowned Medical Schools]. *Iran J Med Educ* 2012; 11 (7): 819-831. [Persian]
- Leonard Bj, Fulkerson Ja, Rose D, Christy A. [Pediatric Nurse Educator Shortage: Implications for the Nursing Care of Children]. *J Prof Nurs* 2008; 24 (3): 184-191. [DOI:10.1016/j.profnurs.2008.01.001]
- Peimani M, Aalaa M, Pajouhi M. [Faculty Support For Curriculum Development in Nursing Education]. *Future Of Medical Education Journal* 2011; 4 (3): 45-50.
- Urden LD, Stacy KM, Lough ME. *Priorities in Critical Care Nursing-E-Book*. 8th ed. Canada: Elsevier Health Sciences; 2019.
- Moghaddam Ak, Mirzazadeh A. [Medical Education Scholars Program: An Approach To Development Of Scholars In Education In Tehran University Of Medical Sciences]. *Advances In Medical Education And Practice* 2019;10: 373. [Persian] [DOI:10.2147/AMEP.S196424]
- Nematollahi M, Esmaelzadeh F, Mehdipour-Rabori R, Bagherian B. [Educational challenges of postgraduate neonatal intensive care nursing students: A qualitative study]. *J Edu Health Promot* 2020; 9:171. [DOI:10.4103/jehp.jehp-773-19]
- Arian M, Nobahar M, Babamohamadi H. [Comparative Study Of Nursing Master's Education Program in Iran and John Hopkins School Of Nursing]. *J Nurs Educ* 2018; 7 (3): 34-48.[Persian]

10. Valizadeh L, Rezagolifam A, Soheili A, Zamanzadeh V, Mansouri Arani Mr. [A Comparative Study On The Neonatal Nursing Curriculum In Iran and In Mcmaster University Of Canada]. The J Urmia Nurs Midwifery Fac 2018; 16 (7): 475-83.[Persian]
11. Ashrafi Z, Babamohamadi H, Nobahar M. [Comparative Study Of Master's Critical Care Nursing Program in Iran and Melbourne, Australia and Strategies for Promotion in Iran]. Journal Of Nursing Education 2019; 8 (4): 9-18.[Persian]
12. Ghorbani F, Rahkar Farshi M, Valizadeh L. [Comparison of Master's curriculum of pediatric nursing in Iran and United states]. JNE. 2015; 4 (3) :41-47.[Persian]
13. Shojaee A, Vafadar Z. [Comparative - Analytic Study Of Curriculum Of Nursing Ph.D Education System in Iran and Pennsylvania School Of Nursing]. Research In Medical Education 2020;12(3):12-22. [Persian] [DOI:10.52547/rme.12.3.12]
14. Ghanbari Afra L, Adib-Hajbaghery M. [Comparative Comparison Of Iranian Nursing PhD Curriculum With The University Of Toronto In Canada, Uc Davis In California, and Manchester In The United Kingdom]. Nursing And Midwifery Journal 2020; 18 (9): 701-14. [Persian]
15. Asadzaker M, Rokhafroz D, Sayadi N, Cheraghbeigi N. [A Comparative Study between the Iranian Nursing PhD Curriculum and the American Duke School of Nursing]. Scientific Journal Of Nursing, Midwifery And Paramedical Faculty 2021; 6 (3): 1-24.[Persian]
16. The University of Edinburgh . Postgraduate study. [Cited: 2022 Mar 04]. Available from: <https://www.ed.ac.uk/studying/postgraduate/degrees/index.php?r=site/view&edition=2022&id=975>
17. Madandar Arani A, Abasi P. [A Second Look at Comparative Education and its Missions]. Journal Of Education 2007; 23: 2 (90):101-125.[Persian]
18. Aghazadeh A, Ahghar G, Fazlalizadeh R. [Analytical and Comparative Study of Characteristics Curriculum Higher Education for Distance Studies in Iran and England and India]. 2012; 4: 4(16): 75-105.[Persian]
19. Tehran University of Medical Sciences. Department of Intensive care nursing (Adult). [Cited: 2022 Jun 10]. Available from: <https://gsia.tums.ac.ir/en/page/15540/Department-of-Intensive-Care-Nursing-Adult>.
20. The University of Edinburgh .Subject area: Nursing. Postgraduate study. [Cited: 2022 Jun 25].Available from: <https://www.ed.ac.uk/studying/postgraduate/degrees/index.php? r=site / bysubject&edition=2022&sid=13>
21. Sadooghiasl A, Navab E, Negarandeh R, Nikbakht Nasrabadi A. [A Comparative Study Of Geriatric Nursing Curriculum in Iran and USA]. Iranian Journal Of Nursing Research 2017; 12 (3): 52-7.[Persian]
22. Ebadinejad Z, Nobahar M, Babamohamadi H. [Comparison Of Master's Degree Curriculum For Pediatric Nursing in Iran and King of England: A Comparative Study]. Iranian Journal Of Pediatric Nursing 2021; 6 (3): 22-9. [Persian]
23. Freed Gl, Dunham Km, Lamarand Ke, Loveland-Cherry C, Martyn Kk. Committee Abopra. Pediatric Nurse Practitioners: Roles And Scope Of Practice. Pediatrics 2010; 126 (5): 846-50. [DOI:10.1542/peds.2010-1589]
24. Arian M, Nobahar M, Babamohamadi H. [Comparative Study Of Nursing Master's Education Program in Iran and John Hopkins School of Nursing]. Journal Of Nursing Education 2018; 7 (3): 34-48.[Persian]

25. Adib Hajbagheri M, Sharifi N. [Graduate Nursing Management Curriculum: A Comparative Study Of Iranian Universities and UC Davis University Of California]. *Research In Medical Education* 2020; 12 (1): 44-51.[Persian] [DOI:10.29252/rme.12.1.44]
26. Shekari A.[The comparison between lecturing and role playing in the teaching of history]. [Cited: 2022 Jun 25]. Available from: <http://www.hawzah.net/fa/magazine/magart/5426/5451/51260> .[Persian]
27. Borzou SR, Oshvandi K, Cheraghi F, Moayed MS. [Comparative Study Of Nursing Phd Education System And Curriculum in Iran and John Hopkins School Of Nursing]. *Education Strategies In Medical Sciences* 2016; 9 (3): 194-205.[Persian]
28. Halakou S, Jouybari L, Mahmoodi G, Sanagoo A, Kalantari S. [Comparative Study Of Iran Nursing Doctoral Curriculum And University Of Pennsylvania School Of Nursing]. *Education And Ethics In Nursing* 2020; 9 (1): 83-92.[Persian] [DOI:10.52547/ethicnurs.9.1.2.83]
29. Amaniyan S, Nobahar M, Babamohamadi H. [Comparative Study Of Phd Nursing Curriculum In Iran And Norway]. *Qom Univ Med Sci J* 2020; 14 (10): 44-5.[Persian] [DOI:10.52547/qums.14.10.44]
30. Yekefallah L, Ashktorab T, Manoochehri H, Alavi Majd H. [Intensive Care Nurses' Reaction To Futile Cares: A Phenomenological Study]. *Journal Of Holistic Nursing And Midwifery* 2016; 26 (2): 107-17.[Persian]
31. Dehghannezhad J, Heydarpoor Damanabad Z, Valizadeh L, Roshangar F, Dadashzadeh A. [A Comparative Study of Emergency Nursing MSc Curriculum in Iran and the USA]. *Iranian Journal Of Medical Education* 2019; 19 (0): 54-66.[Persian]
32. Alae Karahroudy F, Sheikhbaeddinzadeh E. [A Comparison Of The Psychiatric Nursing Master`S Curriculum in Iran and Canada]. *Strides In Development Of Medical Education* 2020; 17 (1): 1-6.[Persian]
33. Mazhariazad F, Adib Hajbagheri M, Sharifi N. [Graduate Nursing Management Curriculum: A Comparative Study Of Iranian Universities And Uc Davis University Of California]. *Research In Medical Education* 2020; 12 (1): 44-51.[Persian] [DOI:10.29252/rme.12.1.44]
34. Ashrafi Z, Babamohamadi H, Nobahar M. [Comparative Study Of Master's Critical Care Nursing Program in Iran and Melbourne, Australia and Strategies for Promotion in Iran]. *Journal Of Nursing Education* 2019; 8 (4): 9-18.[Persian]
35. Salehian, Heidari, Karimi, Aqbat. [Bachelor of Nursing Curriculum Review Based on the Concept of Care in Education: A Qualitative Study]. *Horizon of medical education development* 2020; 11 (1): 52-63.[Persian]